

completament amb el sentit de *cau*, però en canvi coincideix millor amb el caràcter bisillàbic de *cacau* i la seva *a* repetida. Falta només explicar la *-t-* que substitueix la *-c-* intermèdia. A priori es diria que és una dissimilació; però aquest fenomen, en romànic almenys, no es produeix amb aqueixes condicions: rarament afecta oclusives; i, entre dues consonants en la mateixa posició sil·làbica, la dissimilada ha de ser la primera i ha de ser la de síl·laba àtona: una pressió dissimilativa deuria produir-se en un cas així, i fins es pot admetre que vagi ajudant, però segons les Fórmules de Grammont no podia produir tal resultat.

Ha d'haver-hi hagut influència o contaminació d'un tercer mot. En efecte hagué d'haver-hi l'acció d'un mot torbador que comenci per *cat-* i que actuï sobre mots d'aqueix significat —bé podríem dir que ens trobem en la situació de Laplace quan s'adonà, sense haver-lo vist, que el planeta Urà havia d'existir, per les irregularitats que creava en l'òrbita d'altres cossos celestes—: *cofurna* apareix canviat en *catafurna* en els versos d'un escriptor floralisc de 1870: «del no-res en l'obaga *catafurna* / nascut haurà tan sols lo fonament?» (*AlcM*); de *fura* i *forat* es degué crear semblantment un olotí *catafura* «catau, lloc amagat i solitari»; Jq. Ruyra va usar *catabauma* en *La Parada*: «sabia tan bé els passadissos, racons i *catabaumes* de casa, que no tenia pas por d'esgarriar-me», que ell mateix ens explica com a «bauma oculta» en el glossari (*O. C.*, 378*b*). Ara bé en lloc d'aquest el que jo tinc sentit és *catauma* 'balma': «en aquell vessant de roques hi ha *unes kataumes*» a Tuixén (1964), on l'etimologia per encreuament entre *bauma* i el nostre anònim *cat-* podem dir que és flagrant.

Trobo que no hi ha més que un mot capaç de produir aqueixos efectes, mot que designi un paratge encauat i amagat i que comenci per *cata-*, justament amb una estructura semblant a la de *catabauma*, etc., i amb el matís d'amagatall de gent perseguida, com els bandolers o anarquistes que es refugien en un catau: i aquest mot és *CATACUMBA*. Ara bé que, de fet, *catacumba* serví per a accions encreuades com aquestes, en tenim altres proves: l'ultramontà o integrista Gerbet, predicant cap a 1860, als seus fidels perpinyanesos, usa una variant *catatomba* que bé devia haver après a la seva diòcesi quan se'n serveix per influir damunt els seus fidels: «los màrtirs dins dels sepulcres de les *catatombes*» (*DAG*); com hi ha encreuament de *catacumba* amb *tomba* (aquest és sabut que ultra un sepulcre designa en certs llocs una espècie d'avenc), a Calàbria el mateix *catacumma* pren el sentit de 'lloc fosc i subterrani' i hi ha engendrat per encreuament les variants *catabummu* i *catabubbu*; actuant damunt *caverna* n'ha fet *cataverna* a tres punts de Toscana (545, 526, 542) i a un de l'Emília (464), segons el mapa 424 de l'AIAS.

La prova de l'etimologia de *catau* crec, doncs, que està donada i que ben mirat és suficient. No vull, però, callar-me que hi ha encara d'altres pistes més o menys persuasives, i que la influència d'alguns d'aquests factors pot haver ajudat, si no a causar el canvi

de *cac-* en *cat-*, sí a confirmar-lo o corroborar-lo. A la Vall d'Aran i a la Vall d'Àneu s'usa un verb *catà* que ací és 'buidar, fer cóncavus els cóms' (*AlcM*) i en aranès 'cavar a terra cercant alguna cosa': si d'ací s'hagués format un derivat **cata* per a tals cavaders i en tinguéssim notícia en els nostres Pirineus, caldria pensar si no seria aquest l'agent pertorbador. En llengua d'oc hi ha un cas curiós d'homonímia convergent amb el nostre mot que no deixa de fer-nos cavillar. Si nosaltres parlem d'un *catau de lladres* també ells parlen d'un *catau de lairois*; és veritat que són coses diferents encara que bandits siguin uns i altres: el cap dels bandits a *Calendau*, el «Comte Severan», és «l'eisecrable *catau*» (I, 71.7): *Calendau* vol «mourir per sa mestresso / o ben la derrabant is arpo d'un *catau*» (III, 1-7). *Catau* és 'capitost'. És clar que el cau o cofurna protegeix i empara els bandits com el llur *catau*; en sentit propi hi havia encara més diferència (nota 20 de *Mistral*, p. 49), car el gascó ant. *capital* (CAPITALE) 'cap, fr. *chef*' podia ser «homme riche, personnage marquant» —el *Capital de Buch*— si bé també «aristocrate, fléau du peuple», d'on l'aplicació al capitost de bandits. No deixa d'haver-hi alguna possibilitat que un provençalisme així, entrant a la nostra terra, fos malentès pels seus enemics catalans, que desviats per la influència del nostre *cau/cacau*, ho apliquessin a l'amagatall dels bandits, quan sentien parlar-ne a occitans que ho deien de llur cap. Altres alternatives es poden arraconar més decididament.⁶

Però la pitjor de totes és l'única etimologia que fins ara s'havia proposat per a *catau*, tan insostenible que em faig creus que la vagin acceptar Spitzer (*NphMgn.* xv, 1913, 170), M. Lübke (*REW*, 4684a) i *AlcM*: l'it. merid. *catóju* «tugurio, topinaja» provinent del gr. *κατώγειον* 'subterrani'.⁷

De tota manera veig que hi ha encara una explicació raonable. Fins em decanto últimament a creure que és una de les més sòlides, sense, però, rebaixar gens la realitat de la combinació entre *ca(r)cau* i el grup de *catacumba*. Sembla que es vagi arrencar d'una formació retrògrada partint del verb *encataunar-se*. Comparem aquestes dues frases de dos escriptors blenencs, Miquel Roger (1905) i JRuyra: «la fressa monòtona del mar *encataunant-se* per les crétnes», «una noia que --- s'amagaria sota terra, quan algun minyó se la mira i que *s'encataua* quan ne ve algun a casa» (*Pinya de Rosa*, cf. *AlcM*). *Crétua* és conegut com a sinònim d'«escletxa de les roques» especialment de la Costa Brava, i Ruyra l'usà més sovint que ningú. Hi veuria doncs un cas de contaminació i encreuament progressiu per part de *cau* i *encauar-se*, actuant sobre un derivat d'aquell, *encretuar(-se)* = *ἐνκρητῶν(-se)*, primer **ἐνκρητῶν(-se)*, després, imposant-se cada cop més el model d'*encallar-se* —l'únic mot d'ús general— *encatauar-se* (ja sense la *r*); d'ací, després, extret *catau*, que com hem vist s'usa sobretot cap a la banda del Nord del Princ., a on pertany Ruyra. I observem que en la forma *catuera* que cito de Fígols encara no hi ha la *-a-* secundària de *catau*.

DERIV.: *Catuera* (que pot estar per *catauera*) i que